

Védő

Szerző: ÜVEGES Eszter Anna

Affiliáció: Doktoranda, ELTE Állam- és Jogtudomány Kar

Rovat: Büntető eljárásjog és büntetés-végrehajtási jog

Rovatszerkesztő: HACK Péter, KOÓSNÉ MOHÁCSI BARBARA

Lezárás dátuma: 2023.07.31

Idézési javaslat: ÜVEGES Eszter Anna: „Védő” in JAKAB András – KÖNCZÖL Miklós – MENYHÁRD Attila – SULYOK Gábor (szerk.): Internetes Jogtudományi Enciklopédia (Büntető eljárásjog és büntetés-végrehajtási jog rovat, rovatszerkesztő: HACK Péter, KOÓSNÉ MOHÁCSI Barbara) <http://ijoten.hu/szocikk/vedo> (2023). Konkrét szöveghelyre való hivatkozáshoz javasoljuk a szövegbeli bekezdésszámok használatát, pl. [8] vagy [12]–[18].

A büntetőeljárásban a terhelt védelemhez való jogának deklarálása, valamint biztosítása nemzetközi és alkotmányos követelmény. A védő legfontosabb feladata a jogban tipikusan járatlan és az állami büntetőigénnyel szemben kiszolgáltatott helyzetben lévő terhelt érdekeinek érvényesítése, emellett az igazságszolgáltatás résztvevőjeként közreműködik az „igazság” felderítésében. Az ügyvédi hivatás, a védő tevékenysége tehát fontos alkotmányos garanciája az alapjogok érvényesülésének. A védői szerep és a védői jogosultságok, kötelezettségek köre folyamatosan alakult ki, bővült, melyhez nagyban hozzájárultak a nemzetközi emberi jogi dokumentumok. Mára részletesen szabályozza a törvény a meghatalmazás és kirendelés rendszerét, a kötelező védelem eseteit, valamint azt, hogy ki az, aki védőként nem járhat el. A büntetőeljárás önálló alanyaként a védő számos jogosultsággal bír és kötelezettség terheli, melyek a védelem – minőségi követelményként előírt – hatékony ellátását segítik elő. A védő mint jogismerő személy közreműködése a legtöbb esetben elengedhetetlen ahhoz, hogy a terhelt képes legyen büntetőeljárási jogainak gyakorlására, kötelezettségeinek teljesítésére.

Tartalomjegyzék

1. A védelemhez való jog

- 1.1. Nemzetközi kitekintés
- 1.2. Az Alaptörvény XXVIII. cikke és az Alkotmánybíróság gyakorlata
- 1.3. A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény 3. §-a

2. A védő a büntetőeljárás alanyainak rendszerében

3. Történeti áttekintés

4. A védő a hatályos magyar jogban

- 4.1. Meghatalmazás, kirendelés
- 4.2. A kizárás szabályai

5. A védő jogai és kötelezettségei

- 5.1. A védő jogai
- 5.2. A védő kötelezettségei
- 5.3. Védői kötelezettségsgzés

6. Záró gondolatok

1. A védelemhez való jog

[1] A demokratikus jogállamok (->[jogállamiság](#)) büntető eljárásjogában a tisztességes eljáráshoz való jogból (->[a tisztességes eljáráshoz való jog](#)) és a fegyverek egyenlőségének elvéből is következik a védelemhez való jog biztosítása, így annak kiemelt fontossága megkérdőjelezhetetlen. A védelemhez való jog lényege abban áll, hogy az állam által érvényesített büntetőigény értelemszerű túlsúlyával szemben kiszolgáltatott eljárás alá vont személy számára biztosítsa a védekezés, és méghozzá a megfelelő, hatékony védekezés lehetőségét. Legegyszerűbben megfogalmazva a védelemhez való jog a védelem és a vád közötti egyenlőség megteremtésére szolgál.^[1] A büntetőeljárásban (->[büntetőeljárás](#)) a terhelt (->[a terhelt](#)) felelősségét enyhítő körülményeket nem maga a terhelt, hanem a védő képes feltárni, hiszen ő ismeri azokat a büntetőeljárásban relevánsnak számító tényeket, melyek a bűnösség fokát enyhítik, sőt akár ki is zárhatják. Ahogyan Király Tibor fogalmaz: ha az ördög állna a bíróság előtt neki is szüksége lenne védelemre, mert az ördögnél is vizsgálni kell a beszámíthatóságot.^[2]

[2] A védelem joga az egész büntetőeljárást áthatja: a büntetőeljárást lefolytató bíróságra, ügyészre (->[ügyészség](#), [vád](#), [vádirat](#)) és nyomozó hatóságra egyaránt irányul az a kötelezettség, hogy a hatékony védekezés jogát lehetővé tegyék a terheltnek és a védelemre való felkészülés lehetőségét biztosítsák számára.^[3] A védelem joga nagyon fontos garanciája a terhelt eljárási joghelyzetének, mivel a terheltet a védelem, valamint a védőhöz való jog azért illeti meg, mert a büntető igazságszolgáltatás akkor lesz igazságos és teljes, ha nemcsak a bűncselekmény és a büntetett kiderítése és megállapítása lesz a célja, hanem egyúttal a terhelti jogok maradéktalan érvényesítése, a terheltnek emberi jogának védelme is.^[4]

1.1. Nemzetközi kitekintés

[3] A védelemhez való jogot nevesíti a Rómában 1950. november 4-én kelt, az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló [Emberi Jogok Európai Egyezménye](#) (EJEE).

[4] Az [EJEE 6. cikk 3. bekezdése](#) rendelkezik a terheltet büntetőügyekben megillető alapvető jogokról, melyeknek célja a büntetőeljárás egésze tisztességének biztosítása, azzal, hogy a 3. bekezdés kifejezetten a büntetőügyekre vonatkozik, az eljárás tisztességességéhez a [6. cikk](#) egészében foglaltak – így a tisztességes eljáráshoz való jognak és az ártatlanság védelmének (->[az ártatlanság védelme](#)) – biztosítása és betartása szükséges. Fontos továbbá kiemelni, hogy a 6. cikk 3. bekezdése szerint „minden bűncselekménnyel gyanúsított személynek joga van *legalább* arra, hogy [...]”. Az [EJEE](#) tehát a védelemhez való jog kapcsán minimumkövetelményeket fogalmaz meg, melyeket a részes államoknak biztosítaniuk kell. Ehhez nyújtanak segítséget az Emberi Jogok Európai Bíróságának (EJEB) döntései, az [EJEE](#)-ben foglalt alapvető jogokat tartalommal kitöltve.

[5] A bűncselekménnyel gyanúsított személynek joga van ahhoz, hogy „a legrövidebb időn belül tájékoztassák olyan nyelven, amelyet megért, és a legrészletesebb módon az ellene felhozott vád természetéről és indokairól”.^[5] Az [EJEB](#) döntéseiben e körben számos esetben hangsúlyozta, hogy a védelem joga a vád alapjául szolgáló jogi minősítésére, annak lehetséges változására is kiterjed, hiszen a védő jogi érveit csak akkor tudja kellően kifejteni, ha a cselekmény a vádban és az ítéletben is ugyanúgy szerepel.^[6] A tájékoztatás aktív magatartást jelent, nem elegendő csupán a rendelkezésre álló információk hozzáférhetővé tétele, meg kell bizonyosodni arról, hogy a terhelt kellően részletes tájékoztatást kapott, illetve az abban foglaltakat megértette. A tájékoztatásnak viszont nem kell feltétlenül írásban történnie, elegendő, ha szóban, de bizonyítható módon megtörténik.^[7]

[6] A bűncselekménnyel gyanúsított személynek joga van ahhoz, hogy rendelkezék a

védekezésének előkészítéséhez szükséges idővel és eszközökkel.^[8] A védekezésre való felkészüléshez való jog értelemszerűen szoros összefüggésben áll a vádról való kellően részletes tájékoztatással, hiszen a tájékoztatás birtokában jut abba a helyzetbe a terhelt és a védő, hogy a védekezési stratégiát a rendelkezésre álló adatok tükrében kidolgozza. Abban az esetben például, ha a vád az utolsó tárgyaláson módosul és a terheltnek nincs lehetősége egy további, felülvizsgálatot gyakorló bírósági fórum igénybevételére a vád megismeréséhez és a kellő felkészüléshez való jog sérül, ahogyan abban az esetben is, ha a terheltet olyan bűncselekmény elkövetésében mondja ki a bíróság, amiről a büntetőeljárás során szó sem volt.^[9] Az, hogy a védelem számára nem teszik lehetővé a bírósági akta korlátozásmentes megtekintését, önmagában nem sérti az EJEE-t, az azonban igen, ha a jogi képviselő nélkül eljáró terheltnek egyáltalán nem engedik meg, hogy betekintszen az ügy irataiba, illetve azokról másolatot kaphasson.^[10]

[7] A védő igénybevételéhez való jog keretében a bűncselekménnyel gyanúsított személynek joga van ahhoz, hogy akár személyesen, akár az általa választott védő segítségével védekezhessen, abban az esetben pedig, ha nem állnak rendelkezésre eszközök védő díjazására, joga van ahhoz, hogy hivatalból és ingyenesen rendeljen ki számára ügyvédet, amennyiben az igazságszolgáltatás érdekei ezt megkövetelik.^[11] E körben szükséges utalni arra, hogy bár az EJEE szerint megilleti a terheltet a személyes védekezés lehetősége, ez azonban nem azt jelenti, hogy minden esetben eldöntheti, maga látja-e el a védelmét. Ahogyan a későbbiekben kifejtésre kerül, a magyar büntető eljárásjogban is ismertek a kötelező védelem esetei. Ezekben az esetekben a terhelt nem dönthet arról, hogy védő lássa-e el a védelmét. A védőhöz való jog abban a pillanatban megilleti a terheltet, amikor vele szemben fennáll a „büntetőjogi vád”.^[12]

[8] Mindemellett az EJEE szerint a bűncselekménnyel gyanúsított személyt megilleti annak joga, hogy kérdéseket intézzen vagy intéztessen a vád tanúhoz és kieszaközölhesse a mentő tanúk megidőzését és kihallgatását ugyanolyan feltételek mellett, mint ahogy a vád tanúit megidézik, illetve kihallgatják, illetve, hogy ingyenes tolmács álljon rendelkezésére, ha nem érti, vagy nem beszéli a tárgyaláson használt nyelvet.^[13] Az EJEE ezen rendelkezése teremti meg a fegyverek egyenlőségét, más szóval a felek egyenlőségének helyzetét. A tanúk kihallgatásával kapcsolatos terhelti jogok nem abszolútak, így nem eredményezi az EJEE megsértését, ha a terhelt által kihallgatni kíván tanúk megidőzését mellőzi a bíróság.^[14] Az az eset viszont, ha a tanú kikérdezhető lenne és ennek ellenére nem biztosítanak a terhelt számára lehetőséget a kérdések feltevésére, már egyezményesértést valósít meg.^[15]

[9] Látható tehát, hogy az EJEE 6. cikkében biztosított védelemhez való jog rendkívül komplex, számos részjogosítványból álló jog. Az EJEE és a hozzá kapcsolódó EJEB gyakorlat az alapjogvédelemnek azt a minimumszintjét határozza meg, amelyet minden részes államnak biztosítania kell, hozzáátéve azt, hogy a nemzeti jog azonban ettől eltérő, magasabb követelményrendszert is kialakíthat az emberi jogok védelmére.^[16] Ekképpen az EJEB gyakorlata szerint a pusztá kirendelés a hatóság részéről nem elégíti ki azt a követelményt, hogy a jogi segítség tényleges és hatékony legyen, alapjaiban az államnak kell gondoskodnia a hatékony védelem feltételeinek biztosításáról, és magának a képviselőnek kell hatékonyan lennie, ugyanis a védelem nem lehet formális és elégtelen színvonalú.^[17]

[10] Szintén rögzíti a védelemhez való jogot a [Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya](#) (PPJNE), melyet az Egyesült Nemzetek Közgyűlése 1966. december 16-án fogadott el.

[11] A PPJNE a védelemhez való jog körében akként foglal állást, hogy mindenkinek teljes és egyenlő joga van ahhoz, hogy az ellene emelt vád elbírálásakor a tárgyaláson jelen lehessen, személyesen vagy az által választott védője útján védekezhessék, amennyiben nincs védője, tájékoztassák a védő választására vonatkozó jogáról, és minden olyan esetben, ha az igazság érdekei ezt megkövetelik, hivatalból védőt rendeljenek ki számára, és pedig ingyenesen, amennyiben nem rendelkezik a védő díjazásához szükséges anyagi eszközökkel.^[18] Emellett a védelemhez való jog kapcsán a fegyverek

egyenlőségének elve az PPJNE-ben is deklarálásra került. Rögzíti ennek keretében a védelem előkészítésére és a terhelt általa választott védővel való érintkezésre megfelelő idő és lehetőség biztosítását, és a terhelt ellen és mellett vallomást tevő tanúk egyenlő elbírálásának és a tanúkhöz intézendő kérdésfeltevés jogát.^[19]

[12] Tartalmazza a védelemhez való jogot a 2000. december 7-én aláírt [Európai Unió Alapjogi Chartája](#) is, kimondja ugyanis, hogy minden gyanúsított személy számára biztosítani kell a védelemhez való jogának tiszteletben tartását.^[20] Előírja továbbá a terhelt védőhöz való jogát a [2013/48/EU irányelv](#) is, amikor annak biztosítására kötelezi a tagállamokat, hogy a gyanúsítottak és a vádlottak ügyvédi segítséget vehessenek igénybe abban az időpontban és olyan módon, hogy az érintett személy a gyakorlatban hatékonyan érvényesíthesse a védelemhez való jogát.^[21]

1.2. Az Alaptörvény XXVIII. cikke és az Alkotmánybíróság gyakorlata

[13] Az EJE-ből fakadó kötelezettségnek is eleget téve az [Alaptörvény XXVIII. cikke](#) rögzíti a tisztességes eljáráshoz való jogot, illetve annak részjogosítványait. Kimondja ugyanis, hogy a büntetőeljárás alá vont személynek az eljárás minden szakaszában joga van a védelemhez. A védő nem vonható felelősségre a védelem ellátása során kifejtett véleménye miatt.

[14] Az Alkotmánybíróság (->[Alkotmánybíróság](#)) számos határozatában foglalkozott a védelemhez való jog tartalmával. Következetes gyakorlata szerint a jogállami büntetőeljárás korlátozhatatlan minősége az eljárás tisztessége, amelynek egyik eleme az a követelmény, hogy a terhelt védelemhez való joga hatékonyan érvényesüljön.^[22] A védelemhez való jog hatékonyságának érvényesülését számos részletszabály biztosítja, így különösen a terhelti jogok, a védői jogok és kötelezettségek, illetve a hatósági személyek kötelezettségei. A védelemhez fűződő alkotmányos alapjog azt követeli meg a bűnügyekben eljáró hatóságoktól, hogy biztosítsák az alapjogban rejlő részjogosítványok hatékony érvényesülését.^[23] Nem nevesített, de általánosan és nem vitatottan elismert eleme a tisztességes eljárásnak a „fegyverek egyenlősége”, amely a büntetőeljárásban azt biztosítja, hogy a vádnak és a védelemnek egyenlő esélye és alkalma legyen arra, hogy a tény- és jogkérdésekben véleményt formálhasson és állást foglalhasson.^[24]

[15] Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint az Alkotmány rendelkezéseinek csak a működésében eredményes védelemhez való jog felel meg, mely csak az elkerülhetetlenül szükséges és arányos mértékben, a lényeges tartalmat illetően pedig egyáltalán nem korlátozható.^[25]

1.3. A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény 3. §-a

[16] Az alapvető rendelkezések körében a *büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (Be.) 3. §-a* „A védekezés joga” cím alatt a védelemhez való jog számos részjogosítványát rögzíti. Az **(1) bekezdés** – összhangban az [Alaptörvénnyel](#) – *expressis verbis* rögzíti a védelemhez való jogot, kimondja ugyanis, hogy a terheltnek a büntetőeljárás minden szakaszában joga van a hatékony védelemhez. A törvényhelyhez fűzött **miniszteri indokolás** szerint a védelem joga a törvény értelmében az egész büntetőeljárást áthatja és a büntetőeljárást lefolytató bíróságra, ügyészre és nyomozó hatóságra is egyaránt irányadó, hogy a törvény részletszabályainak alkalmazása során ne legyen megkerülhető.^[26] Fontos kiemelni, hogy az alapvető rendelkezés szerint a védelemhez való jog keretében a törvény a hatékony védelem biztosítását követeli meg, minőségi követelményt is fűzve ezzel a védelem jogának érvényesüléséhez, illetve annak biztosításához, mely minőségi követelmény az eljárási szereplőket megillető jogokban, illetve az őket terhelő kötelezettségekben realizálódik. A hatékonyság a védőtől egyfajta felkészültséget követel meg, melynek értelmezési síkjai egyrészt a konkrét ügyismeret, másrészt pedig az ügyismerethez igazítottan az eljárási lehetőségek pontos ismerete, az eljárási jogok hatékony gyakorlása.^[27] A Kúria Büntető Kollégium Joggyakorlat-elemző csoportja is rámutatott, hogy a hatékony jelző beiktatásával a védő formális jelenléte vagy passzív védői magatartása bizonyosan alapelvbe fog ütközni.^[28]

[17] A védelemhez való jog a terhelt személyes védekezésének lehetőségét és a védő igénybevételének lehetőségét is magába foglalja, amennyiben a terhelt ezt kívánja, a bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság védőt biztosít számára.^[29] A védelemhez való jog hatékony érvényesülését szolgálja, hogy a bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság köteles megfelelő időt és körülményeket biztosítani a védelemre való felkészüléshez.^[30] Látható tehát, hogy a védelemhez való jog két oldala jelenik meg: a terhelt oldaláról jogosultság a hatékony védelem, míg az eljáró hatóság kötelezettsége e hatékony védelem, illetve az arra való felkészülés biztosítása. Ez utóbbi kötelezettségen felül továbbá, a védelem jogának körén belül alapvető rendelkezésként, tehát a büntetőügyekben eljáró bíróságnak, ügyészségnek és nyomozó hatóságnak címzett parancsként határozza meg a terheltet mentő és büntetőjogi felelősségét enyhítő körülményeknek hivatalból történő figyelembevételét.^[31]

[18] A Be. tehát a védelemhez való jog valamennyi aspektusának érvényesülését szolgálja, annak megsértéséhez pedig következményeket is fűz a másodfokú bírósági eljárásban. Amennyiben ugyanis a másodfokú bíróság megállapítja, hogy az eljárásban részt vevő személyek a törvényes jogukat nem gyakorolhatták, úgy mérlegelésre van bízva, hogy hatályon kívül helyezi-e az elsőfokú ítéletet.^[32] Abban az esetben pedig, ha a törvény értelmében védő részvétele kötelező lett volna, azonban a tárgyalást a védő távollétében tartották – mérlegelés nélkül – kötelező hatályon kívül helyezni az ítéletet.^[33]

2. A védő a büntetőeljárás alanyainak rendszerében

[19] A büntetőeljárás alanya (->a **büntető eljárásjog alanyai**) fogalmilag azokat a büntetőeljárási szereplőket jelöli, akik büntetőeljárás rendjében cselekvéseket végezhetnek, akiknek a büntetőeljárásban jogai és kötelezettségei lehetnek.

[20] A büntetőeljárás alanyait a legtipikusabb felosztás szerint hatósági és magánszemély alanyokra oszthatjuk fel. A hatósági személyek csoportjába a bíróság, ügyészség, nyomozó hatóság és az egyéb szervek tartoznak, míg a magánszemélyek csoportjába minden, büntetőeljárásban részt vevő további alany, aki nem sorolható a hatósági alanyok kategóriájába. Ez utóbbi, a Be. Harmadik Részének megnevezése szerint „a büntetőeljárásban részt vevő személyek” kategóriába tartozik a terhelt, a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy, a védő, a sértett, a magánvádló, a pótmagánvádló, a magánfél, a vagyoni érdekelt, az egyéb érdekelt és törvényben meghatározottak szerint az eljárás alá vont jogi személy.^[34]

[21] A büntetőeljárás alanyainak ismertett rendszerében tehát a védőt a magánszemély alanyok közé soroljuk. A védő szerepe alapvetően az adott eljárás terheltjének érdekei érvényesülésének mint speciális és az igazságszolgáltatás törvényes működéséhez fűződő közérdek érvényesüléséhez fűződő generális funkciókból tevődik össze azzal, hogy a jogállami büntető eljárásjogban természetesen a speciális funkció kell, hogy lényegesen hangsúlyosabb legyen.^[35] A védőnek mint a büntetőeljárás önálló alanyának legfontosabb feladata tehát a terhelt érdekeinek hatékony, legjobb szakmai tudása szerinti képviselete és érvényesítése. A védői munkában az ellenőrző szerep, a feltáró, felderítésben segítő jelleg és a jogi értékelő tevékenység egyaránt megjelenik.^[36]

[22] A védő a váddal szemben, a terhelt jogait óvva „védi”, a védelem ellátásával közfunkciót tölt be, a tárgyalás során ügyfél, a nyomozás során is önálló alanya az eljárásnak, független mind a terhelttől, mind az eljáró hatóságoktól.^[37]

3. Történeti áttekintés

[23] A kontinentális Európában a mai értelemben vett védő megjelenés a XIX. század második feléhez, a modern büntetőeljárások kialakulásához köthető, míg az angol büntetőeljárásban 1836-tól, az USA-ban pedig 1791-ben válik az ügyész mellett a tárgyalótermek főszereplőjévé, de a tisztességes eljárás biztosításának egyik főszerepét – a fentiekben részletezett – emberi jogi dokumentumaiban nyerte

el.^[38]

[24] A nem mai értelemben vett védői tevékenység kezdete hazánkban a XVI. századra tehető, ekkor azonban a védő közreműködése iratkészítésre szorítkozott. A nemes, valamint a városokban a módos polgár rendszerint ügyvédje segítségével összefüggő írásbeli tényállást és védekezést tartalmazó „önkéntes nyilatkozatot” (*declaratio spontanea*) adott, azonban a nem nemes gyanúsított esetében ügyvéd nem járhatott el, nem segédkezhetett sem írásban, sem szóban.^[39]

[25] A védői képviselet a XVIII. században jelent meg, ekkor felruházták a védőt az önálló nyilatkozattételhez való joggal, például indítványt tehetett tanúk kihallgatására, a vád bizonyítékaira reagálhatott és jogorvoslással élhetett. A szabadlábban lévő nemes „terhelt-alperest” helyettesíthette ügyvédje, ha ügyvéd nélkül jelent meg, akkor védőügyvédet kellett jelölnie, ha pedig erre nem volt hajlandó vagy nem volt képes a tisztii ügyészek (*fiscus magistratualis*) közül rendeltek ki egyet számára.^[40]

[26] A védelem elkülönült, önálló eljárásjogi helyzete a hatályba nem lépett reformkori 1843/44. évi büntetőeljárásról szóló törvénytervezet eredeztethető. Ekkor jelentek meg az ügy megismeréséhez szükséges jogosultságok, úgy mint az iratbetekintés, tájékoztatás kérése és a terhelttel való kapcsolattartás intézményei, a törvénytervezet bevezette a kötelező védő intézményét, érvényesítette az eljárás funkcióinak megosztását.^[41] Az üdvözlendő szabályokat tartalmazó tervezet azonban nem lépett hatályba.

[27] Az 1848–49-es szabadságharc leverését követő időszakban az inkvizitórius elveken alapuló 1853. évi osztrák büntető perrendtartás és az annak helyébe lépő 1861. évi „Ideiglenes törvénykezési szabályok” deklarálása a korábbi szabályokhoz képest újdonságot a védői tevékenység szempontjából annyiban hozott, hogy deklarálta a nemesek és nem nemesek eljárásjogi egyenlőségét, mindkettőre kiterjesztette a védelmi jogosultságokat, a védőválasztás-kirendelés jogát.^[42] Egyebekben „korszerűsítést” célzó rendelkezéseket nem iktatott be a büntető eljárásjog szabályrendszerébe.

[28] Újabb kísérletként értékelhető az 1872. évi „Ideiglenes eljárási szabályzat”, melyben jelentős előrelépésnek tekinthető a bíróságok által nyilvántartott ügyvédi jegyzék, melyet nagyban segített az 1874. évi XXXIV. törvénycikkkel alapított ügyvédi kamara. A szabályozás következetlenségei, szerkesztési hiányosságai miatt azonban egy átfogó, új kódex létrehozása vált indokolttá.

[29] A korábbi büntetőeljárás jogszabályok hiányosságainak kiküszöbölése tekintetében a lényegi változást és korszerűsítést a büntető perrendtartásról szóló 1896. évi XXXIII. törvény hozta meg. A törvény a védelemmel és a védővel kapcsolatban rögzítette, hogy a terheltnek a büntetőeljárás minden szakaszában joga van a védőhöz, ha pedig a terhelt e joggal nem élt, úgy helyette törvényes képviselője, házastársa, illetőleg fel- vagy lemenő ágbeli rokona önállóan választhatott védőt. A törvény lehetőséget adott arra, amihez képest a XX. század második felében megjelenő 1951. évi szabályozás visszalépett, hogy a terhelt „amikor csak szükséges, különösen első kihallgatáskor” védőt vegyen igénybe, emellett megengedte a védő igénybevételét a vádirat kézbesítésekor, továbbá, ha ellene letartóztatás, vizsgálat, vizsgálati fogság lett elrendelve.^[43] Értékelendő, hogy a hatóság oldalán kötelezettségként rögzítette a törvény, hogy a terheltet figyelmeztetniük kell arra, hogy védőt vehet igénybe, illetve fel kell világosítaniuk a védő kirendelésének módjáról és az ingyenes védelem eseteiről.

[30] Az eljárás menetében a terheltnek és védőjének joga volt az ügy iratait és „csatolmányait” megtekinteni, a jelenléti és másolatkérési lehetőségekkel napjainkban is egyetérthetünk.^[44]

[31] Az üdvözlendő szabályok bevezetéséhez képest a szakirodalom visszalépésként értékeli^[45] a büntető perrendtartásról szóló 1951. évi III. törvény által bevezetett szabályrendszert. Az ugyan rögzítésre került a törvényben, hogy a védő a terhelt érdekében az eljárás bármely szakaszában eljárhatott, azonban a szabályokat áttekintve látható, hogy a védői kirendelés a bírói szakra koncentrált – ahol a lényegi szabályokat tekintve a mai szabályokhoz hasonló rendelkezések kerültek deklarálásra –, az azt megelőző előkészítő szakaszból viszont a védő mondhatni

kirekesztésre került. A védőnek a nyomozásra érdemi rálátása nem volt, az ügy megismerésére a védőnek kevés lehetősége nyílt, ebből következően a védőt az eljárás minden szakaszában megillető észrevételezési és indítványtételi jog a nyomozási szakban voltaképp kiüresedett.^[46] Ezen hátrányos rendelkezések vonatkozásában pedig a törvényt felváltó *1962. évi 8. törvényerejű rendelet* nem hozott érdemi változást, a védő továbbra is tulajdonképpen ki volt zárva a bírói szakaszt megelőző előkészítő, nyomozási szakaszból. Az viszont feltétlenül rögzítendő, hogy e jogszabály deklarálja először a védő önálló perbeli személyiségét, bár a védői jogokat lényegében még a terhelttől származtatja.^[47]

[32] Meg kell jegyezni, a védőnek a pert előkészítő eljárásból való kizártsága nem tekinthető egyedülállónak, hazánk szabályrendszerére korlátozottnak. Az előkészítő, nyomozási szakaszban való védői részvétel igénye a haladó európai jogi irodalomban is először csak a XIX. század derekán merült fel.^[48] A védelemhez való jog, a védői részvétel, valamint a védői jogok és kötelezettségek fokozatosan bővültek.

[33] Alapelvi szinten a védelem joga, valamint a nyomozati szakaszban a védői aktív részvétel lehetősége először az *1973. évi I. törvény* hatályba lépésével jelent meg. A törvény deklarálta, hogy a terhelt érdekében az eljárás bármely szakaszában védő járhat el és az eljárás megindításától kezdve védőt választhat, rögzítette továbbá a bírósági eljárásban a bizonyítás során az egyenlő vádlói és védői jogokat. A védőre vonatkozó szabályok tekintetében (is) számos módosító novella bővítette a törvényt, egyre nagyobb körben biztosítva a védő jelenléthez való, észrevételezési és indítványtételi, valamint iratmegismerési jogát.

[34] A korszerűsítést már valóban megvalósító és a védői jogok katalógusát ténylegesen bővítő törvény 30 évig volt hatályban, majd felváltotta a *büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény*, melynek a védő szerepét, eljárásjogi helyzetét, a védői jogokat és kötelezettségeket tartalmazó szabályainak elvi alapvetései az *Alaptörvény* rendelkezései alapultak, rögzítette a törvény, hogy a büntetőeljárás alá vont személyeket az eljárás minden szakaszában megilleti a védelem joga.

4. A védő a hatályos magyar jogban

[35] Védőként ügyvéd járhat el. Az ügyvédi hivatás – jogi szakértelemmel, törvényes eszközökkel és módon, a közhatalmi szervektől függetlenül – az ügyfél jogai és jogos érdekei érvényesítésének, kötelezettségei teljesítésének elősegítésére irányul, az ügyvédi hivatás tehát elsősorban az igazságszolgáltatáshoz és a jogalkalmazáshoz kapcsolódó tevékenység, valamint a magánszférában az életviszonyok jogszerű rendezésénél jogi szakértelemmel történő közreműködés.

[36] A kötelező ügyvédi kamarai tagság a hivatásgyakorlás előfeltétele, az ügyvédi tevékenység végzésére az jogosult, aki a kamara tagja és az ügyvédi esküt letette. A kötelező kamarai tagság fontosságát az Alkotmánybíróság is hangsúlyozta, amikor kimondta, hogy az ügyvédi hivatás megkülönböztető jegye, hogy szellemi szabadfoglalkozásként olyan magán-tevékenység, amely a közhatalmi szervek működési körében magán-tevékenységként különül el a közhatalomtól, ezért garanciális okok és az alkotmányos jogbiztonság szükségessé teszik és indokolják, hogy a magán-tevékenységként folytatott jogvédő, jogképviselő feladatok ellátása a szervezett közhatalommal szemben a magán-tevékenységnek intézményes tekintélyt, intézményes jogvédelmet, intézményes ellensúlyt biztosítson. Az ügyvédi függetlenségnek tehát az ügyvédi kamara, mint köztestületi szerv ad garanciát és nyomatékot.^[49]

[37] A védőként eljáró ügyvéd eljárása meghatalmazáson vagy kirendelésen alapul. Ahol a törvény eljáró ügyvédre rendelkezik, az *ügyvédi tevékenységről szóló törvényben* meghatározott feltételek fennállása esetén az ügyvédjelöltet, az európai közösségi jogászt, az alkalmazott ügyvédet és az alkalmazott európai közösségi jogászt is érteni kell.^[50]

[38] Külön szabályozza a törvény azon eseteket, melyekben az eljáró ügyvéd mellett vagy helyetteseként védőként ügyvédjelölt járhat el. E szerint ügyvédjelölt eljárhat vádemelés előtt, tehát a

nyomozás során, a nyomozási cselekményeknél, valamint a vádemelés után a bíróság előtt korlátozás nélkül, vádemelés után a törvényszéken pedig azzal, hogy perbeszédet nem tarthat.^[51] Az ítélőtábla és a Kúria előtt ügyvédjelölt nem járhat el.

4.1. Meghatalmazás, kirendelés

[39] A jogállam működésének egyik alappillére, hogy az állampolgárok, a jogi személyek a lehető leghatékonyabban vehessenek igénybe jogi segítséget.^[52] A büntetőeljárásban a védő igénybevételenek alapvető formája a meghatalmazás, míg a védő kirendelése kiegészítő jellegű, a nemzetközi kötelezettségek és az *Alaptörvény* által rögzítettek teljesítése érdekében biztosított.

[40] Meghatalmazást elsődlegesen maga a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy vagy a terhelt adhat, abban az esetben pedig, ha e jogával nem él, a törvény lehetővé teszi, hogy ezek törvényes képviselője vagy nagykorú hozzátartozója, valamint a külföldi állampolgár terhelt hazája konzuli tisztviselője adjon ügyvédi meghatalmazást.^[53]

[41] A meghatalmazás alapja a megbízás, amely a védő és az őt megbízó személy közötti szerződés, ennek tartalmára vonatkozó szabályok a Be. nem deklarálnak. Az ügyvéd és a megbízó között a megbízás akkor jön létre, ha a felek írásba foglaltan megállapodtak a megbízás tartalmában, a megbízási díjban és az előre látható költségekben. A büntetőeljárás szempontjából a megbízáshoz kapcsolódó egyoldalú nyilatkozatnak, a meghatalmazásnak van jelentősége, melynek alakszerű szabályait, mint teljes bizonyító erejű magánokiratra vonatkozó rendelkezéseket a *polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény* tartalmazza.

[42] A meghatalmazott védő eljárási legitimitációját a meghatalmazás azon bírósághoz, ügyészhez, illetőleg nyomozó hatósághoz való benyújtása keletkezteti, mely előtt az eljárás folyamatban van. A benyújtás előfeltétele annak, hogy a védő a terhelt vagy a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy érdekében a hatóság előtt eljárhasson, ezzel nyílik meg számára az eljárási jogok gyakorlásának lehetősége.^[54]

[43] A meghatalmazás hatályát tekintve értelemszerűen a felek megállapodása az irányadó. Arra az esetre viszont, ha nincs ezzel ellentétes megállapodás – tehát a meghatalmazásból más nem következik – a Be. a meghatalmazás hatályát kiterjeszti az eljárás jogerős befejezéséig, illetőleg a közvetítő eljárásra, továbbá az alapügyhöz kapcsolódó perújítási, felülvizsgálati eljárásra, valamint az egyszerűsített felülvizsgálatra, és a bűncselekménnyel összefüggő vagyron vagy dolog elvonására, adat hozzáférhetetlenné tételére irányuló eljárásra, valamint a különleges eljárásokra is.^[55]

[44] A terhelt, illetve a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy a javára szóló meghatalmazást a maga és más által meghatalmazott védőtől egyaránt visszavonhatja.^[56] A Be. szerint tehát kifejezetten a terhelt és a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy jogosult a meghatalmazás visszavonására, ha a meghatalmazást a terhelt vagy a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy törvényes képviselője, nagykorú hozzátartozója, vagy a külföldi állampolgár terhelt, illetve bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy hazájának konzuli tisztviselője adta, annak visszavonására nem jogosult.

[45] Abban az esetben, ha a terheltnek nincs meghatalmazott védője, védőt kirendelés útján vehet igénybe. A kirendelt védői rendszer létezésének és működtetésének fő gondolati eleme és megalapozottsága az, hogy a büntetőeljárásban betöltött helyzete vagy szociális helyzete alapján kiszolgáltatott emberek ügyvédi támogatást kapjanak, ha őket bűncselekmény elkövetésével gyanúsítják vagy vádolják.^[57] A kirendelés megszervezése, hatékony működtetése állami kötelezettség, ami az EJE-ből, valamint a védelemhez való jog tárgy körében hozott számtalan EJE döntésből következik.^[58] E kötelezettségének az állam megfelelő költségvetési források biztosításával és a kamarák aktív közreműködésével tud eleget tenni.

[46] A bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság az ügyvéd kirendeléséről hoz határozatot, a konkrétan kirendelt védőként eljáró ügyvéd kijelölése a kirendelő hatóság székhelye szerint illetékes ügyvédi kamara feladata. A meghatalmazást ekképpen a hatóság védő kirendeléséről szóló határozata és a területileg illetékes kamara kijelölése pótolja. A területileg illetékes kamara a kirendelhető ügyvédekről jegyzéket vezet, melyet úgy köteles összeállítani, hogy abban a kirendelést igénylő feladatok ellátásához, valamint az igazságszolgáltatás működőképességéhez szükséges számú ügyvéd szerepeljen.^[59]

[47] A védő kijelölése információs rendszer útján történik, amely lehetőség szerint biztosítja a kijelölés azonnaliságát és a kijelölt védők tényleges elérhetőségét. A hatályos törvény ezzel megoldotta a kirendelési rendszer egyik legfőbb problémáját, ugyanis a régi büntetőeljárás törvény^[60] nem írta elő az információs rendszer működtetésének kötelezettségét, amely ahhoz a – sokak által és alappal kritizált – helyzethez vezetett, hogy a kirendelt védő személyének meghatározása lényegében a kirendelő szubjektív megítélésén alapult. A nyomozati szakban olyan szerv választotta ki a védőt, amely helyzeténél fogva nem igazán volt érdekelt a hatékony védői munkában, tulajdonképpen a „védelmet” a „vád” választotta ki.^[61] A Helsinki Bizottság kutatási eredményei alapján e régi rendszerben a terhelt sokszor nem bízta a védőjében, ráadásul a rendszer működtetésében gondot jelentett, hogy a kirendelt védők arányaiban jóval többször nem jelentek meg az eljárási cselekményeken, mint a meghatalmazottak, valamint kirívó hiba volt, hogy ugyanazt a – sok esetben már nyugdíjas – védőt rendelték ki az esetek jelentős részében, amely gyakorlat kétség kívül veszélyezteti a védői függetlenséget és a hatékony jogvédelmet.^[62]

[48] Ezzel szemben a kirendelt védő személyének kijelölésére működtetett információs rendszer biztosítja az objektivitást, kizárja a korábban tapasztalt diszfunkciós zavarokat és esetleges visszaélésszerű helyzeteket. Az új struktúra lehetővé teszi a védők „körforgását”, így annak elkerülését, hogy bizonyos hatóságok rendszerint ugyanazt a védőt rendeljék ki az ügyek többségében, így legalábbis lehetőséget teremtve a hatóság és a védő közötti esetleges összefonódására, ami gátolja a terhelt hatékony védelmét.^[63]

[49] Főszabály szerint ha a büntetőeljárásban védő részvétele kötelező, és a terheltnek vagy a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személynek nincs meghatalmazott védője, ilyenkor a bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság védő kirendeléséről határoz.^[64]

[50] A magyar büntetőeljárás rendszerének elsődlegesen az az alapelve, hogy az igazság szolgáltatása érdekében minden olyan esetben vegyen részt az eljárásban védő, amikor a terhelt valamilyen okból – még inkább – „kiszolgáltatott”, azaz helyzeténél (például fogvatartás) vagy valamely tulajdonságánál fogva (például fiatalok, nyelvismeret hiánya) korlátozva van a védekezés lehetőségében.^[65]

[51] Az igazságszolgáltatás érdeke nem könnyen definiálható fogalom, ekként az sem magától értetődő, hol húzódik az a határ, amelytől kezdve a jogi képviselő nem mellőzhető, a jogi képviselő általi siker esélyeit, az érintett oldalán az eljárásból fakadó kockázatot, az eljárás jellegét, a várható joghátrány súlyát és a terhelt képességét arra, hogy saját maga védje magát, fokozottan indokolt vizsgálni a kérdés eldöntésénél.^[66] A kötelező védelem tehát azt fejezi ki, hogy a terhelt és a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy nem maradhat védő nélkül. Ezen „kiszolgáltatott” helyzeteket, s így a kötelező védelem eseteit a hatályos törvény tételesen felsorolja.^[67]

[52] Hozzá kell tenni, hogy a kötelező védelem a terhelt érdekeit szolgálja, de emellett adott esetben feltétele lehet annak is, hogy az eljárást a tisztességes eljárás követelményeinek megfelelően folytassák le, és a bíróság előtt az ügyfélegyenlőséget biztosítani lehessen, ezért e jogáról a terhelt ugyan lemondhat, ám annak nincs joghatálya.^[68] Amennyiben tehát bármely feltétel fennáll, a terhelt nem dönthet arról, hogy védő közreműködését kívánja-e igénybe venni, a védő részvétele az eljárásban a törvény erejénél fogva kötelező, ekképpen, ha a terheltnek nincs meghatalmazott védője vagy nem kíván védőt meghatalmazni, védő kirendelésére kerül sor. A

kötelező védelem a büntetőeljárás egészére vonatkozik, az eljárás vád előtti és vád utáni szakaszai között nincs különbségtétel e vonatkozásban. A Be. a kötelező védelem eseteit különböző szempontok szerint határozza meg.

[53] Az első eset, amikor a kötelező védelemre alapot adó ok az eljárás alapjául szolgáló bűncselekmény tárgyi súlyához kapcsolódik, előírja ugyanis a Be, hogy a védő részvétele kötelező, ha a bűncselekményre a törvény öt évig terjedő vagy ennél súlyosabb szabadságvesztés büntetés kiszabását rendeli. Ezen, kötelező védelmet megalapozó ok tehát a *Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény* Különös Részében meghatározott, egyes bűncselekményekhez kapcsolódó büntetési tételkeret felső határán alapul. Legtipikusabban ide tartozhat például az emberölés büntette, vagy a vagyon elleni erőszakos bűncselekmények, így a rablás, a zsarolás, de a sértett jogi tárgytól függetlenül bármely öt évi vagy ennél súlyosabb szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény.

[54] A kötelező védelem második esete a fogva tartással járó szükségszerű szabadságkorlátozás miatt indokolt és garanciális jelentőségű. E szerint fogva tartott terhelt vagy a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy védelme érdekében az eljárásban védő részvétele kötelező, ami alól az őrizet sem jelent kivételt.

[55] A kötelező védelem harmadik esete, ha a terhelt vagy a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy hallássérült, siketvak, vak, beszéd fogyatékos (korlátozottan beszédképes vagy beszédképtelen), más okból kommunikációképtelen vagy kommunikációképessége súlyosan korlátozott, továbbá – a beszámítási képességére tekintet nélkül – kóros elmeállapotú. Ezek mind olyan körülmények, amelyek vagy eleve, vagy megítéléstől függően lehetetlenné teszik, hogy a terhelttel, illetve a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személlyel az eljárás, annak cselekményei, történései számára is érzékelhetően, vele is párbeszédképesen végbemenjenek.^[69]

[56] A negyedik eset, ha a terhelt vagy a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy a magyar nyelvet nem ismeri – ekkor szintén kötelező a védői részvétel az eljárásban. A büntetőeljárás nyelve a magyar, a hatóságok a büntetőeljárást csak magyar nyelven folytatják. Ez alól nincs kivétel, azonban az alapelvek között biztosítja a Be. a saját anyanyelv, valamint a Magyarországon élő, törvényben elismert nemzetiségek tagjai számára a nemzetiségi anyanyelv használatának jogát.^[70]

[57] Az eddigiekben ismertetett konkrét okokat követően a Be. mérlegelésen alapuló okot is meghatároz a kötelező védelem eseteinek körben. Kimondja ugyanis, hogy kötelező a védelem, ha terhelt vagy a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy „egyéb okból nem képes személyesen védekezni”. E rendelkezés azt hivatott biztosítani, hogy a terhelt, illetve a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy érdekei ne maradhassanak védelem nélkül, ha felmerül annak lehetősége, hogy azokat önállóan érvényesíteni nem tudja.

[58] A kötelező védelem további esete amikor a bíróság, az ügyészség, illetve a nyomozó hatóság a terhelt vagy a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy indítványára, vagy azért, mert azt egyéb okból szükségesnek tartotta, védőt rendelt ki. A büntetőeljárásban, ha a terhelt vagy a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy védő kirendelését kéri, avagy az egyéb okból szükséges, a hatóság védőt rendel ki, így a büntetőeljárásban a védelem kötelező lesz. Ez az ún. „hatósági belátáson” múló kötelező védelem.

[59] Végül kötelező a védelem azokban az esetekben is, melyeket e körben a Be. a nem sorol fel, azon külön, kifejezett szabályozása ír elő. Ilyen rendelkezés például, hogy kötelező a védelem az eljárásban az egyezségkötés esetén vagy például a fiatalok elleni eljárásban, illetve távollévő terhelt elleni eljárásban.

[60] A kötelező védelem esetein túl a védő kirendelésére sor kerülhet akkor is, ha a bíróság, az ügyészség, illetve a nyomozó hatóság a terhelt vagy a bűncselekmény elkövetésével

megalapozottan gyanúsítható személy hatékony védelmének biztosítása végett azt szükségesnek tartja.^[71] Ez történhet akár indítványra, akár hivatalból. A kirendelést a törvény a hatóság belátásához és nem pedig valamely feltétel fennállásához köti, e körben mérlegelés körébe kell vonni különösen a terhelt vagy a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy személyi körülményeit, az elkövetett bűncselekmény, illetve a bizonyítás szövevényes jellegét.^[72]

[61] Mindemellett „opciós jogként” a terhelt is indítványozhatja a védő kirendelését, annak ellenére, hogy az eljárásban a védő részvétele nem kötelező. Az ügyészségnek vagy nyomozó hatóságnak ugyanis védőt kell kirendelni, amennyiben a védelem nem kötelező, de a terhelt azért kéri, mert jövedelmi viszonyai miatt nem tud a védelméről gondoskodni.^[73] E rendelkezés a fentiekben már ismertetett EJE azon pontját hivatott szavatolni, miszerint bűncselekménnyel gyanúsított személynek joga van ahhoz, ha nem állnak rendelkezésére eszközök védő díjazására, amennyiben az igazságszolgáltatás érdekei ezt követelik meg, hivatalból és ingyenesen rendeljenek ki számára védőt. Ilyenkor valójában abban kell döntenie, hogy a védőkirendelés törvényi feltétele alapos, illetve megalapozott-e, ha igen, akkor védőt kell kirendelni. Ekképpen teremti meg a jogalkotó az anyagi helyzetük miatt kiszolgáltatott emberek jogvédelmét. Abban az esetben pedig, ha a terhelt a vádemelés után kéri a védő kirendelését, indítványának indokot sem kell tartalmaznia, a bíróságnak kötelező kirendelnie a védőt a terhelt kérelme alapján.

[62] A védő kirendelése, illetve kijelölése ellen jogorvoslatnak nincs helye, abba tehát „nem szólhat bele” a terhelt, illetve a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy, hogy védő kirendelésére sor kerüljön-e (ha kötelező a védelem az eljárásban), vagy, hogy ki kerüljön kijelölésre védőként az eljárásban, ugyanakkor ahhoz van joga, hogy más védő kijelölését indítványozza, mely indítványról a bíróság, az ügyészség vagy a nyomozó hatóság dönt. Ez nyilvánvalóan nem azt jelenti, hogy a terheltnek, illetve bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személynek alanyi joga van a védőként eljáró konkrét személy kirendelésére, illetve kijelölésére, az indítványának megalapozottságát a hatóság minden esetben alaposan megvizsgálja. Ez a jog a „másik oldalnak” is biztosított, a kirendelt védő – indokolt esetben – kérheti a kirendelés alóli felmentését.^[74] A kirendelés alóli felmentés a hatóság mérlegelésétől függ, konkrét, lehetséges indokokat a jogalkotó nem rögzít.

[63] A törvény – szintén kiterjesztő rendelkezése – alapján a kirendelés hatálya az eljárás jogerős befejezéséig tart, illetőleg a közvetítő eljárásra, továbbá az alapügyhöz kapcsolódó perújítási, felülvizsgálati eljárásra, valamint az egyszerűsített felülvizsgálatra, és a bűncselekménnyel összefüggő vagy dolog elvonására, adat hozzáférhetetlenné tételére irányuló eljárásra, valamint a különleges eljárásokra is kiterjed.^[75]

[64] Tekintettel arra, hogy a területi kamara az eljáró védő kijelölését számítógépes programon teljesíti, szükséges azon szabályok rögzítése, amelyek az informatikai rendszer esetleges diszfunkcionális működése esetén alkalmazandóak, így biztosítva a védő kijelölését. Ilyen eset lehet például, hogy a területi ügyvédi kamara a védő kijelöléséről a kirendelő határozat kézhezvételétől számított egy órán belül nem gondoskodik, olyan védő kijelölésére kerül sor, akivel szemben kizárási ok áll fenn, vagy a kijelölt védő szabályszerű idézése vagy értesítése a védő elérhetetlensége miatt nem lehetséges, és az eljárási cselekmény elvégzése nem mellőzhető.^[76]

[65] Fontos rögzíteni azonban, hogy a Be. különbséget tesz aszerint, hogy az eljárás mely szakaszában merül fel a fentiekben megjelölt esetek valamelyike. Amennyiben ugyanis a vádemelés előtt kerül rá sor, úgy a helyettes védő kijelölése „kizárólag az aktuális eljárási cselekményt érinti, így a kirendelt védő személye változatlan marad”.^[77] A helyettesként kijelölt védő tehát nem lép a kamara által kijelölt védő helyébe, a kirendelt védő a kamara által kijelölt védő marad és a hatóság által kijelölt védő kizárólag az adott eljárási cselekmények járhat el, a kamara által kijelölt védő helyetteseként. Ehhez képest, ha a vádemelés után szükséges a kijelölés, a bíróság által kijelölt védő a kamara által kijelölt védő „helyébe lép”. A területi kamara által kijelölt védő kijelölése hatályát

veszti és a továbbiakban a bíróság által kijelölt védő jár el kirendelt védőként.^[78]

4.2. A kizárás szabályai

[66] A védő eljárásban betöltött szerepéből, legfőbb feladatából következik, hogy kötik őt védencének érdekei. A terhelt érdekeinek leghatékonyabban történő képviselete érdekében szükséges annak taxatív felsorolása, hogy mely esetekben nem járhat el védőként adott személy^[79], vagyis szükséges a védő kizárására vonatkozó szabályrendszer felépítése, melyről röviden mindenképpen szükséges szólni. A kizárásra vonatkozó szabályokat áttekintve, nyilvánvalóan van olyan eljárásjogi pozíció, amely eleve összeférhetetlen ezzel a tevékenységgel, illetve nem szabad figyelmen kívül hagyni azt, ami a ténylegesen tanúsított magatartásból leszűrhető.^[80]

[67] Eljárásjogi pozíciójából, eltérő érdekéből fakadóan nem lehet védő a sértett, a sértett segítője, valamint ezek hozzátartozója, vagy aki az ügyben korábban, mint bíró, ügyész vagy a nyomozó hatóság tagjaként járt el, vagy jár el, avagy az ilyen személy hozzátartozója. Szintán eljárásjogi pozíciójából fakadóan nem lehet védő, aki az ügyben szakértőként vagy szaktanácsadóként vesz vagy vett részt, vagy aki az ügyben tanúként vett vagy vesz részt, aki segítője, avagy segítője volt annak, aki az ügyben tanú, illetve tanú volt, de az sem, aki az ügyben közvetítőként jár vagy járt el. Végül értelemszerűen nem lehet védő az, aki az ügyben egyidejűleg terheltként vesz részt, egyidejűleg nem lehet sem maga, sem másik terhelt védője.

[68] Védőként kizárt annak a személynek az eljárása, aki tanúsított magatartása alapján nem képes a terhelt érdekeinek megfelelő képviseletére, tehát nem lehet védő az, aki a terhelt vagy a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy érdekével ellentétes magatartást tanúsított, vagy akinek az érdeke a terheltével vagy a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személyével ellentétes. Alapvető kíváncsi, hogy a védő a terhelt vagy a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy érdekeivel ellentétes magatartást ne tanúsítson. A gyakorlatban az érdekellentét fennálltát mindig az adott, folyamatban lévő ügyben kell vizsgálni, de nem kizárólag a büntetőeljárás során tanúsított magatartás vonható e körbe. Nem szükséges a terhelt vagy a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy érdekeivel ellentétes konkrét magatartás, elegendő az érdekellentét objektív körülményekből megítélhető fennállása. A **Be.** szándékosan nem használja az „ügyben” időbeli megkötést, mert lehetséges, hogy a védő korábbi, jelen ügytől független szerepe zárja őt ki a védői feladatok ellátásából, amely egyébként más kizárási okba nem tartozott bele.^[81] Érdemes megemlíteni, hogy – bár perjogi következményük ugyanaz – e kizáró ok nem azonos az egyazon védő által védett több terhelt vagy a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy közötti érdekellentéttel. Hiszen ez utóbbi esetben különböző terheltek, valamint a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személyek védekezési érdekének különbözősége áll fenn, míg a jelen pontban taglalt kizárási ok fennállta esetén a védő és a terhelt vagy a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy között tapasztalható nézetkülönbség.

[69] A kizárásra vonatkozó szabályok természetesen egyaránt vonatkoznak a kirendelt védőre és a meghatalmazott védőre is.

5. A védő jogai és kötelezettségei

[70] A hatékony védelemhez való jogból következik egyrészt, hogy a védőnek a védelem hatékony ellátásához szükséges jogosultságokat biztosítani kell az eljárási törvénynek, másrészt, hogy a védőt kötelezettségek is terheljék eljárása során. Ezáltal kerül a védő abba a helyzetbe, hogy az eljárásban aktívan részt tudjon venni, illetve abba a helyzetbe is, hogy az eljárásban kötelezettséggel legyen aktívan eljárni, a védelmet legjobb szakmai tudása szerint ellátni. Ahogyan Király Tibor

fogalmaz, „a védelmet fel kell fegyverezni, a terhelt nem maradhat magára.”^[82] Mindazonáltal szükségesnek tartom rögzíteni, hogy – amellett, hogy a védő legfontosabb feladata természetesen a terhelt érdekeinek érvényesítése – a védőnek, mint az igazságszolgáltatás közreműködőjének jogokkal való felruházása és kötelezettségekkel való terhelése szükségszerű az igazság felderítéséhez is. A védelem ugyanis nem attól válik processzuális értelemben hatékonnyá, hogy a bűnösöknek segítséget tud adni a felelősségre vonás elkerülése érdekében, hanem azáltal, hogy eljárási jogai gyakorlásával segítséget tud adni a hatóságoknak az igazság tévedés és hibamentes feltárásában.^[83]

[71] A védő a büntetőeljárásnak önálló alanya, jogai és kötelezettségei a terheltétől elkülönülnek, szemben tehát a polgári eljárással a büntetőeljárásban nincs szó képviseltről, a védő főszabályként nem köteles a terhelti akarat, nyilatkozat továbbítására.^[84]

5.1. A védő jogai

[72] A védői jogait illetően a Be. általános elvként rögzíti, hogy a védő „teljeskörűen gyakorolhatja a terhelt mindazon jogát, amely jellegénél fogva nem csak a terhelt személyéhez fűződik”.^[85] Ez utóbbi körbe tartozik például a terhelt vallomástételhez fűződő joga, mely természeténél fogva a terhelt személyéhez fűződik, a védő vallomást védenca helyett nem tehet, de idesorolható az utolsó szó joga is, mely kizárólag a terheltet illeti meg. Ezen jogosultságokkal kapcsolatban fontos kiemelni, hogy a Be. 42. § (1) bekezdése elvi éllel rögzíti, hogy a védő e jogokat önállóan, védői jogokként gyakorolhatja. Értelemszerűen következik ez abból, hogy a védő a büntetőeljárás önálló alanya, így jogait sem származékosan, terhelti jogokként, hanem őt önállóan megillető, védői jogokként gyakorolhatja. A védőt megillető jogok között így mind ügymegismerési jogokat, mind ügy előbbreviteli jogokat találhatunk. Az ügymegismerési jogok körében például jogosult arra, hogy megismerje a gyanúsítás és a vád tárgyát, továbbá ezek változását, a tárgyaláson és a személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedés tárgyában tartandó ülésen jelen legyen és az e törvényben meghatározottak szerint kérdéseket tegyen fel, valamint, hogy az eljárás ügyiratait – a törvényben meghatározott kivételekkel – teljes terjedelmében megismerje. Ügy előbbreviteli jogai közé tartozik például, hogy jogosult bizonyíték előterjesztésére, indítvány és észrevétel tételre, jogorvoslati joga van, de jogosult egyezség megkötésének, illetve ügyészi intézkedés vagy határozat kilátásba helyezésének kezdeményezésére is.

[73] Jogosult a védő továbbá arra, hogy „jelen legyen az olyan eljárási cselekményen, amelyen a terhelt jelen lehet vagy a terhelt jelenléte kötelező, a törvényben meghatározott esetekben jelen legyen az olyan eljárási cselekményeken is, ahol a terhelt nem lehet jelen vagy a terhelt jelenléte korlátozható”.^[86] A jelenlét joga egyrészt tehát járulékos, a terhelt jelenléthez való jogához igazodva biztosított, másrésztől attól függetlenül is. Ez utóbbira lehet példa a védő azon jogosultsága, hogy a terhelt vagy az általa indítványozott tanú kihallgatásán és az ilyen tanú részvételével tartott bizonyítási cselekményen is jelen lehet.^[87] Értelemszerűen a jelenléthez való jog a tanú kihallgatásán a terheltet nem illeti meg.

[74] Külön pontban rögzíti a Be. a védő magánnyomozó igénybevételéhez való jogát, mely szerint a védő jogosult arra, hogy a védelem érdekében a jogszabályban biztosított lehetőségek és feltételek keretei között adatokat szerezzen be és gyűjtsön, és e célból magánnyomozót vegyen igénybe.^[88]

[75] Mindazonáltal megjegyzendő, hogy bár a hivatkozott törvényhelynél felsorolt védői jogok teljes katalógust képeznek, a részletes szabályok az egyes eljárási cselekményeknél kerülnek meghatározásra, a felsorolás pusztán kiindulópontként szolgál.^[89]

5.2. A védő kötelezettségei

[76] A védő fentiekben kifejtett jogosultságainak biztosításán túl szintén a védelem hatékonyságát szolgálja a védő kötelezettségeinek előírása a büntetőeljárásban, hiszen alapvető feladata a terhelt érdekében történő eljárás. A védő köteles a terhelttel a kapcsolatot késedelem nélkül felvenni, a

terhelt érdekében minden törvényes védekezési eszközt és módot kellő időben felhasználni, a terheltet a védekezés törvényes eszközeiről felvilágosítani, a jogairól tájékoztatni, a kötelezettségeire figyelmeztetni, a terheltet mentő, illetve a felelősségét enyhítő tények felderítését szorgalmazni, akadályoztatása esetén – előre nem ismert elháríthatatlan akadály felmerülését kivéve – helyettesítéséről gondoskodni, egyidejűleg az akadályoztatás tényéről az eljáró bíróságot, ügyészséget vagy nyomozó hatóságot tájékoztatni, jogait úgy gyakorolni és kötelezettségeit úgy teljesíteni, hogy azzal a büntetőeljárás időszerű lefolytatását ne akadályozza.^[90]

[77] A védő kötelezettségei három irányúak. A védőnek egyfelől támogatnia és felkészítenie kell a terheltet (ennek tesz eleget a kapcsolatfelvétel és a felvilágosítás, tájékoztatás követelménye), másfelől a bizonyítási eljárás során érdemben védekezést kell kifejtenie (ezt szolgálja a védekezési eszközök felhasználásának és a mentő körülmények előmozdításának követelménye), végül pedig a védő nem késedelmeskedhet a kötelességei teljesítése során (vagy haladéktalanul, vagy kellő időben, vagy értelemszerűen egyidejűleg kell azokat teljesítenie).^[91]

[78] Mindemellett – értelemszerűen – a védőnek kötelessége az eljárás rendjének betartása, hivatásrendjének méltóságához megfelelő magatartás tanúsítása.

[79] Szükséges e körben utalni arra, hogy abban az esetben, amikor a védő – akár neki felróhatóan, akár magatartásától függetlenül, valamilyen más okból – az eljárási cselekményen ismeretlen okból nem tud megjelenni, a hatóságnak biztosított a joga arra, hogy helyettes védőt rendeljen ki. A helyettes védő kirendelésének azonban törvényben meghatározott, konjunktív feltételei vannak. A bíróság, az ügyészség vagy a nyomozó hatóság a védő helyettesítésére helyettes védőt akkor rendelhet ki, ha a védő az eljárási cselekményen szabályszerű idézés ellenére nem jelenik meg, távolmaradását alapos okkal előzetesen nem menti ki, vagy helyettesítéséről nem gondoskodik, az eljárási cselekmény elvégzésének egyéb feltételei fennállnak és az eljárási cselekmény elvégzése nem mellőzhető.^[92] Ezen szabály biztosítja, hogy a mulasztó védő ne akadályozza az eljárás folytatását, amivel tulajdonképpen az eljárás időszerűségét is elősegíti. Rögzítendő azonban – ahogyan azt a törvényhelyhez fűzött miniszteri indoklás is megteszi –, hogy a helyettes védő kirendelése kivételes intézmény, amely nem a védő mulasztásának szankciójaként érvényesül, hanem kizárólag az eljárási cselekmény időszerűségét hivatott biztosítani.^[93]

[80] A védő által teljesítendő kötelezettségeket az *ügyvédi tevékenységről szóló 2017. évi LXXVIII. törvény (Üttv.)* és az *ügyvédi hivatás etikai szabályairól és elvárásairól szóló 6/2018. (III. 26.) MÜK szabályzat (Üesz.)* részletezi tovább.

[81] Az *Üesz.* alapján a védő a feladata teljesítése során lehetőség szerint jelen van és a védekezést segítően aktívan részt vesz a nyomozati, illetve bizonyítási cselekménynél, a védenca érdekeinek mindenkori figyelembevételével szabadon alakítja a védelem taktikáját, a jogszabályok keretei között maga dönt a rendelkezésére álló bizonyítékok felhasználásáról, ezek sorrendjéről és esedékességéről is, mindemellett köteles elkerülni a nyilatkozataiban az érdekellentétben lévő terheltnek személyének vagy tevékenységének a védekezéshez szükséges mértéket meghaladóan kedvezőtlen értékelését.^[94]

[82] Előírja továbbá a védő tájékoztatási, felvilágosítás adási kötelezettségét, a jogorvoslat lehetőségének igénybevételét, a fogvatartott terhelt jogainak biztosítására vonatkozó ellenőrző szerepet. Bár – a büntetőeljárás önálló alanyaként – a védő az etikai szabályok kereteit között maga dönt indítványairól, jogi álláspontjának kialakításáról, a perorvoslatokról stb., korlátja ennek azonban, hogy a védő feladata teljesítése során nem kerülhet ellentétbe ügyfele tényelődásaival, ügyfele tagadása esetén nem tanúsíthat olyan magatartást, mely azt a látszatot keltheti, hogy a terhelt ártatlansága tekintetében kételyei lennének.^[95]

[83] Kifejezetten a kirendelt védőkre vonatkozóan is rögzít kötelezettségeket az *Üttv.*, kimondja ugyanis, hogy a kirendelt védő köteles az ügyben eljárni, a nyomozó hatóság, az ügyészség, a bíróság idézésének eleget tenni, továbbá a terhelttel a kapcsolatot késedelem nélkül felvenni.^[96]

[84] Értelemszerűen a védőként eljáró ügyvédet is terheli a titoktartási kötelezettség. Az ügyvédi hivatás gyakorlásának alapja az ügyfél bizalma, bizalom abban, hogy amikor az ügyvéd előtt feltárja legféltebb magánéleti, gazdasági, pénzügyi titkait, azok nem kerülhetnek avatatlan személy birtokába.^[97] A törvényben meghatározott kivételektől eltekintve az ügyvédi titoktartásra kötelezett személy az ügyvédi titkot mindenkiel szemben köteles megőrizni.^[98] Ügyvédi titoknak minősül minden olyan tény, információ és adat, amelyről az ügyvédi tevékenység gyakorlója e tevékenysége gyakorlása során szerzett tudomást.^[99]

[85] Mindazonáltal szükséges rögzíteni, hogy az ügyvédi tevékenységből fakadó valamennyi köteletség pontos, részletes és taxatív felsorolása lehetetlen.

5.3. Védői kötelezettségszegés

[86] A védői kötelezettség szankcionálására csak az ügyvédi fegyelmi felelősség keretein belül van lehetőség. Az ügyvédség szervezetének önkormányzati jellegével áll összhangban, hogy az ügyvéddel szembeni fegyelmi eljárás részletes szabályait az ügyvédség országos szervezete állapítsa meg, amelyik így érdemi szabályozási jogkörrel rendelkezik.^[100]

[87] Fegyelmi vétséget követ el az ügyvéd egyrészt, ha az ügyvédi tevékenység gyakorlása során az e tevékenység gyakorlásából eredő, jogszabályban, a Magyar Ügyvédi Kamara Alapszabályában és a területi kamara alapszabályában vagy etikai szabályzatban meghatározott köteleességét szándékosan vagy gondatlanságból megszegi, továbbá akkor is, ha az ügyvédi tevékenységen kívüli szándékos vagy gondatlan magatartásával az ügyvédi hivatás tekintélyét súlyosan veszélyezteti.^[101] Az ügyvéd, s így a védő tehát elkövethet fegyelmi vétséget a tevékenységének kifejtése körében, hivatása gyakorlása során, de elkövethet fegyelmi vétséget e tevékenységen kívül is. Előbbi eset álláspontom szerint nem szorul különösebb magyarázatra, utóbbival kapcsolatban azonban rögzítendő, hogy a magatartás akkor minősül fegyelmi vétségnek, ha az az ügyvédi kar tekintélyét, méltóságát csorbítja, ilyen lehet például az adózással kapcsolatos kötelezettségek nem teljesítése.

[88] A fegyelmi vétség elkövetése esetén az ügyvéddel szemben számos fegyelmi büntetés alkalmazható, így írásbeli megrovásban részesíthető, vele szemben pénzbírság szabható ki, kamarai közügyektől való eltiltás vagy ügyvédjelölt foglalkoztatásától való eltiltás alkalmazható, valamint a legsúlyosabb büntetés kiszabására, a kamarából történő kizárásra is sor kerülhet.^[102] A fegyelmi eljárásban a kamara fegyelmi tanács jár el, határozata ellen fellebbezésnek van helye a másodfokú fegyelmi tanácshoz.

[89] A védői kötelezettségszegés kapcsán felmerülő legtipikusabb probléma lehet a kapcsolatfelvétel késedelmes volta, az eljárási cselekményeken való megjelenés elmaradása vagy a védői passzivitás – mely probléma tipikusan a kirendelt védői tevékenység körében merül fel. A Magyar Helsinki Bizottság 2008-ban indított kutatásában az eredmények alapján a kirendelt védővel rendelkező terheltek első kihallgatásán az esetek 16%-ában vett részt a védő, míg ugyanez az arány a meghatalmazott védőknél 63% volt. A kirendelt védők 93%-ának nem volt indítványa a nyomozati szakban és 61%-uk a vizsgált ügyek bírói szakában sem tett indítványt – ez utóbbi arány a meghatalmazott védőknél 31% volt.^[103]

6. Záró gondolatok

[90] A védői szerep, a védői jogok és kötelezettségek katalógusa – visszagondolva a történeti fejlődésre is – nagy utat tett meg, hogy elérje mai formáját. Nyilvánvalóan ehhez nagyban hozzájárultak az emberi jogokat deklaráló nemzetközi dokumentumok, megkövetelve a részes államoktól az abban foglalt, demokratikus jogállamokban elengedhetetlen jogok biztosítását.

[91] Megítélésem szerint a büntetőeljárásban a védőnek kiemelt szerepe van és kiemelt szerepe kell, hogy legyen. A védő nem az igazságszolgáltatás ellen, a „bűnösök mellett” fejt ki tevékenységét,

hanem a tisztességes eljáráshoz való jog egyik „őreként”, hivatásához méltó szakmai felkészültséggel és legjobb lelkiismerete szerint biztosítja, hogy az állami büntetőhatalommal szemben álló, laikus, jogi ismertekkel nem rendelkező terhelt ne maradjon egyedül. Ennek érdekében pedig a védő megfelelő jogosultságokkal való felruházása és kötelezettségekkel való terhelése elengedhetetlen.

orac

A PÓTMAGÁNVÁDÁS ELJÁRÁS

SZERZŐ: FÁZSI LÁSZLÓ

7. JEGYZETEK

- [1] F. ROZSNYAI Krisztina – KOÓSNÉ MOHÁCSI Barbara: „6. cikk. Tisztességes eljáráshoz való jog” in SONNEVEND Pál – BODNÁR Eszter (szerk.): *Az Emberi Jogok Európai Egyezményének kommentárja*, Budapest, HVG-ORAC, 2021, 157.
- [2] KIRÁLY Tibor: *A védelem és a védő a büntető ügyekben*, Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1962, 124.
- [3] FANTOLY Zsanett: „Alapelvek a büntetőeljárás törvényben” *Acta Universitatis Szegediensis: Acta Juridica et Politica* 2018/81, 244.
- [4] FENYVESI Csaba: *A védőügyvéd*, Budapest – Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 2022, 43.
- [5] EJEE 6. cikk 3. bekezdés a) pont.
- [6] F. ROZSNYAI – KOÓSNÉ MOHÁCSI (1. j.) 156.
- [7] *Vaudelle v. France*, Judgment of 30 January 2001, no. 35683/97.
- [8] EJEE 6. cikk 3. bekezdés b) pont.
- [9] *Sadak and Others v. Turkey*, Judgment of 17 July 2001, nos. 29900/96, 29901/96, 29902/96 and 29903/96; *I.H. and Others v. Austria*, Judgment of 20 April 2006, no. 42780/98.
- [10] *Kamasinski v. Austria*, Judgment of 19 December 1989, Series A no. 168; *Foucher v. France*, Judgment of 18 March 1997, Reports 1997-II.
- [11] EJEE 6. cikk 3. bekezdés c) pont.
- [12] F. ROZSNYAI – KOÓSNÉ MOHÁCSI (1. j.) 160.
- [13] EJEE 6. cikk 3. bekezdés d-e) pont.
- [14] *Perna v. Italy*, Judgment of 25 July 2001, no. 48898/99.
- [15] *F. and M. v. Finland*, Judgment of 17 July 2007, no. 22508/02.
- [16] 4/2013. (II. 21.) AB határozat.
- [17] *Imbriosca v. Switzerland*, Judgment of 24 November 1993, Series A no. 275; *Artica v. Italy*, Judgment of 13 May 1980, Series A no. 37; *Sakhnovskiy v. Russia*, Judgment of 5 February 2009, no. 21272/03.
- [18] PPJNE 14. cikk 3. d) pont.
- [19] PPJNE 14. cikk 3. b) és e) pont
- [20] Az Európai Unió Alapjogi Chartája (2012/C 326/02) 48. cikk (2) bekezdés.

- [21] A büntetőeljárás során és az európai elfogatóparancshoz kapcsolódó eljárásokban ügyvédi segítség igénybeviteléhez való jogról, valamint valamely harmadik félnek a szabadságelvonáskor történő tájékoztatásához való jogról és a szabadságelvonás ideje alatt harmadik felekkel és a konzuli hatóságokkal való kommunikációhoz való jogról szóló 2013/48/EU irányelve 3. cikk (1) bekezdés.
- [22] 17/2005. (IV. 28.) AB határozat.
- [23] 8/2013. (III. I.) AB határozat; 25/1991. (V. 18.) AB határozat.
- [24] 14/2004. (V. 7.) AB határozat.
- [25] 8/1990. (IV. 23.) AB határozat.
- [26] A büntetőeljárásról szóló T/13972. számú törvényjavaslathoz fűzött miniszteri indokolás.
- [27] BARTKÓ Róbert – BENCZE Krisztina: „A hatékony védelemhez való jog az új Büntetőeljárás törvény tervezete tükrében” *Jog–Állam–Politika* 2017/2, 27.
- [28] Kúria Büntető Kollégium Joggyakorlat-elemző csoport: 2014.EL.II.E.1/10.VÉDŐ-50.szám.
- [29] Be. 3. § (2)–(3) bekezdés.
- [30] Be. 3. § (4) bekezdés.
- [31] BELEGI József (szerk.): *Büntetőeljárás jog I-II. (Kommentár a gyakorlat számára)*, Budapest, HVG-ORAC, ³2018.
- [32] Be. 609. § (2) bekezdés b) pont.
- [33] Be. 608. § (1) bekezdés d) pont.
- [34] Be. 37. §.
- [35] BÁNÁTI János – BELOVICS Ervin – CSÁK Zsolt – SINKU Pál – TÓTH Mihály – VARGA Zoltán: *Büntető eljárásjog*, Budapest, HVG-ORAC, ²2006, 75.
- [36] BELOVICS Ervin – TÓTH Mihály: *Büntető eljárásjog*, Budapest, HVG-ORAC, ³2017, 97.
- [37] KIRÁLY Tibor: *A védelem és a védő a büntető ügyekben*, Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1962, 177.
- [38] FARKAS Ákos – RÓTH Erika: *A büntetőeljárás*, Budapest, Complex, 2007, 88.
- [39] FENYVESI (4. j.) 74–75.
- [40] FENYVESI (4. j.) 75.
- [41] BÁNÁTI et al. (35. j.) 72.
- [42] BÁNÁTI et al. (35. j.) 72.
- [43] FENYVESI (4. j.) 78.
- [44] FENYVESI (4. j.) 80.
- [45] FENYVESI (4. j.); BÁNÁTI et al. (35. j.).
- [46] BÁNÁTI et al. (35. j.) 73.
- [47] BÁNÁTI et al. (35. j.) 73.
- [48] BELOVICS – TÓTH (36. j.) 98.
- [49] 22/1994. (IV. 16.) AB határozat.
- [50] Be. 41. § (1) bekezdés.
- [51] Be. 41. § (2) bekezdés a)–b) pont.

- [52] BÁNÁTI János: „Az ügyvédi titoktartási kötelezettség” in HOLÉ Katalin – KIRÁLY Eszter (szerk.): *Haladás és ellenállás. Erdei Tanár Úr és más szerzők dolgozatai*, Budapest, ELTE Eötvös, 2021, 122.
- [53] Be. 45. § (1) bekezdés.
- [54] *Büntető eljárás jog I-II.* (31. j.).
- [55] Be. 45. § (4) bekezdés.
- [56] Be. 45. § (5) bekezdés.
- [57] IVÁNY Borbála: „A kirendelt védői rendszer fejlődése és hiányosságai” *Kriminológiai Közlemények* 2020.
- [58] BÁNÁTI et al. (35. j.) 78.
- [59] *Az ügyvédi tevékenységről szóló 2017. évi LXXVIII. törvény* 38. § (1)–(2) bekezdés.
- [60] *A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény.*
- [61] IVÁNY (57. j.).
- [62] KÁDÁR András Kristóf – TÓTH Balázs – VAVRÓ István: *Védtelenül – Javaslat a magyar kirendelt védői rendszer reformjára*, Budapest, Magyar Helsinki Bizottság, 2007.
- [63] BIEBER Ivóna – IVÁNY Borbála – KÁDÁR András Kristóf: *Ügyvédi kézikönyv hatékony jogi segítségnyújtás a kényszerintézkedésekkel kapcsolatos eljárásokban*, Budapest, Magyar Helsinki Bizottság, 2019.
- [64] Be. 46. § (1) bekezdés.
- [65] IVÁNY (57. j.).
- [66] GRÁD András – WELLER Mónika: *A strasbourgi emberi jogi bírászkodás kézikönyve*, Budapest, HVG-ORAC, 2011, 400.
- [67] Be. 44. § a)–g) pont.
- [68] *Büntető eljárás jog I-II.* (31. j.).
- [69] *Büntető eljárás jog I-II.* (31. j.).
- [70] Be. 8. § (1)–(3) bekezdés.
- [71] Be. 46. § (5) bekezdés.
- [72] *Büntető eljárás jog I-II.* (31. j.).
- [73] Be. 46. § (6) bekezdés.
- [74] Be. 46. § (8) bekezdés.
- [75] Be. 48. § (1) bekezdés.
- [76] Be. 47. § (1) a)–c) pont.
- [77] A büntetőeljárásról szóló T/13972. számú törvényjavaslathoz fűzött miniszteri indokolás.
- [78] BÉKÉS Ádám: „A védő” in POLT Péter (főszerk.): *Kommentár a büntetőeljárás törvényhez*, Budapest, Wolters Kluwer, 2018, 162.
- [79] Be. 43. § (1) bekezdés.
- [80] *Büntető eljárás jog I-II.* (31. j.).
- [81] BÉKÉS (78. j.) 151.
- [82] KIRÁLY Tibor: *A védelem és a védő a büntető ügyekben*, Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó,

1962, 121.

[83] HACK Péter: „A védelem és a védő szerepének aktuális kérdései” *Magyar Jog* 2011/2, 88.

[84] KISS Daisy (szerk.): *Az ügyvédek nagy kézikönyve*, Budapest, Complex, 2010, 327.

[85] Be. 42. § (1) bekezdés.

[86] Be. 42. § (2) bekezdés a)–b) pont.

[87] Be. 393. § (2) bekezdés.

[88] Be. 42. § (2) bekezdés c) pont.

[89] BÉKÉS (78. j.) 145.

[90] Be. 42. § (4) bekezdés.

[91] *Büntető eljárás jog I-II.* (31. j.).

[92] Be. 49. § (1) bekezdés.

[93] A büntetőeljárásról szóló T/13972. számú törvényjavaslathoz fűzött miniszteri indokolás.

[94] Üesz. 8.7. pont.

[95] Üesz. 8.12. pont.

[96] Üttv. 36. § (2) bekezdés.

[97] BÁNÁTI (52. j.) 122.

[98] Üesz. 3.1. pont; Üttv. 9. § (2) bekezdés.

[99] Üttv. 9. § (1) bekezdés.

[100] KISS (84. j.) 384.

[101] Üttv. 107. §.

[102] Üttv. 108. §.

[103] *A gyanú árnyékában. Kritikai elemzés a hatékony védelemhez való jog érvényesüléséről*, Budapest, Magyar Helsinki Bizottság, 2009.